

Lokal kämparglöd

Ann-Sofie Långvik och Sanne Wikström

Svenska studieccentralen
Vasa 2006

ISBN: 951-9084-58-4
Tryckeri: Oy Fram Ab, Vasa 2006

Innehållsförteckning

Förord	4
Till läsaren	5
De vägrade ge upp hoppet om en bank i byn	7
Det är bara att börja gräva.....	11
Folkstorm mot planer på köpcenter i Sibbo	14
Isnäsborna kämpar för sin vision.....	17
”Byaplanen är hjärtat för allt vi gjort”.....	20
Med fart och uthållighet i uppforsbackarna.....	24
Ungt nytänkande i kommunens ungdomsråd	29
I Sundom ville de både bevara och utveckla	33
Skola, samlingslokal, hälsovård, bank & butik	37
Har du hört att butiken skall stänga?.....	41
En omöjlig väg blir möjlig.....	44

Förord

Under tiden 1.1.2003-28.2.2006 har det finlandssvenska projektet Metoder och handledning för lokal organisations- och verksamhetsutveckling genomförts med Svenska studiecentralen som projektägare. Syftet med projektet har varit att stöda föreningar att utveckla sin organisation och verksamhet samt befrämja lokala grupper, föreningars och byars utvecklingsarbete på egna villkor. Projektets huvudmål kan delas in i fyra större kategorier. Kategorierna innefattar utvecklandet av en metodguide, som innehåller beskrivningar av metoder för lokal utveckling, utvecklande av ett kvalitetscertifikat för föreningar, utbildning av handledare i att använda metoder för lokal utveckling och praktiskt arbete i 30 byar i Svenskfinland. Under projektets gång föddes Metodcentret, som blev ett bestående resultat av projektet. Metodcentret samlar, utvärderar och utvecklar metoder, som ökar den pedagogiska kompetensen hos lokala grupper samt organisationer och nätverk. Genom Metodcentret ställs handledare och konkreta, utprovade metoder till aktörernas förfogande. (Se www.methodcentre.com) Projektet leddes fram till våren 2005 av projektledare Marina Lindell och därefter av undertecknad. Projektet fick under hela projektiden stöd av styrgruppen.

Under hösten 2005 föddes nya idéer som baserade sig på erfarenheter och nya tankar som projektet fört med sig. Olika aktuella samhällstrender lokalt har även beaktats. Genom denna lilla samling med goda exempel på hur man lokalt kämpat för sin sak och lyckats vill utgivaren uppmuntra läsaren att just kämpa vidare.

Ett tack till Ann-Sofie Långvik som tog sig an uppgiften att samla dessa exempel och till Sanne Wikström som även hjälpte till, samt till Peter Backa för stöd och råd.

Med hopp om att materialet får belysa det lokala positiva arbetet och att det lönar sig att inte ge efter för den goda sakens skull, utan tappert kämpa vidare oavsett vem eller vad motståndaren/motståndet är!

Vasa den 27 februari 2006

Anna-Lena af Hällström

tf. projektledare för Metoder och handledning
för lokal organisations- och verksamhetsutveckling

Till läsaren

I den här lilla boken presenteras gräsrotternas kamp för den lokala demokratin, trots svårigheter, motgångar och käppar i hjulen från myndigheter eller företag. Vi har hittat några exempel, där engagerade och uthålliga aktörer har snavat över petiga anvisningar och direktiv, omedgörliga paragrafryttare, svårbegripliga ansökningsblanketter, till synes onödiga och tidskrävande redogörelser och mätningar, ojusta förhandlingsmetoder, oåterkalleliga(?) beslut och annat som kan få svettpärlorna att hopa sig i pannan.

Det goda med dessa exempel är att de som är involverade har lyckats driva igenom det de brinner för och därmed visat att den lokala demokratin inte bara finns i fantasin. Var och en kan ge sitt bidrag till att den upprätthålls. Nyckelordet är engagemang. Kämpa!

Vi hoppas att boken fyller sitt syfte; att inge hopp trots att det ibland ser mörkt ut.

Utgående från de exempel som presenteras i boken kan noteras några viktiga aspekter som sammanbinder historierna från olika håll i Svenskfinland:

1. Många tillstånd och ansökningar måste sökas i en registrerad förenings namn. Det är enklare att utse olika ansvarspersoner och att delegera uppgifter. Trygga kontinuiteten – man kan jobba vidare med nya idéer (och möta nya svårigheter).
2. Ge inte upp!
3. Jobba systematiskt med hjälp av utvecklingsmetoder. De kan vara till större hjälp än man anar!
4. Bra om någon i byn eller organisationen kan formulera projektbeskrivningar och hålla kontakt med myndigheter.
5. Jobba så snabbt som möjligt – det är viktigt att resultatet kommer och märks.
6. Ge för allt i världen inte upp!
7. Ta reda på så mycket fakta som möjligt för att idéerna skall kunna presenteras på ett trovärdigt sätt och för att problemen skall kunna bemötas på ett förnuftigt sätt.
8. Ta kontakt på nytt om inget händer.

9. Öppenhet och information: det är viktigt att alla inblandade vet vad som har hänt, händer och skall hända och kan påverka utgången.
10. Utnyttja massmedia.
11. Låt er inte nedslås av motgångar.
12. Slutligen: Ge inte upp!

Vi hoppas att ni skall känna av det jävlaranamma som aktörerna i följande intervjuer bjuder på. Låna gärna deras metoder och låt deras entusiasm och engagemang smitta av sig!

Kom också ihåg: en kris är inte enbart av ondo. Ofta sammansvetsas gänget som kämpar för samma sak ytterligare genom de motgångar de tillsammans tar sig igenom.

Trevlig läsning!

Ann-Sofie Långvik

De vägrade ge upp hoppet om en bank i byn

Banken i Bosund idag.

Bosundborna stod inför ett nytt problem och fick börja från noll när de fick beskedet att bankkontoret i byn läggs ned. Vilka alternativ fanns? Hur skulle de börja? Frontmännen i bankkontorets bevaringstrupp, med Helmer Andersson i spetsen, hittade småningom, av en slump, en intressant lösningsmodell. Det var ont om tid. Hela byn var engagerad. Ansträngningarna var inte förgäves.

Sparbanken Depositass kontor i Bosund skall läggas ner. Det beskedet fick bosundborna i början av nittiotalet, trots att banken gått bra och visat sig vara ett lönsamt kontor. Bankkontoret i Bosund hade närapå hundra procentig uppslutning bland byborna och det var begripligt att de reagerade kraftigt emot nedläggningsbeskedet.

Indragningen var en följd av de förluster som huvudkontoret i Jakobstad hade uppvisat under lågkonjunkturen år 1990. Deposita i Jakobstad uppgick i Sparbanken Finland, som gav beskedet att 30 % av kostnaderna måste minskas. Förutom Bosundkontoret skulle också kontoret i Ytteresse läggas ner.

Trots att sidokontoren gick bra var det ändå just där, på landsbygden, som svångremmen skulle dras åt. Även om Bosundkontoret drogs in, räknade Sparbanken med att åtminstone 80 procent av kunderna i byn skulle vara banken trogen, det vill säga flytta sina bankaffärer till kontoret i Larsmo centrum eller till huvudkontoret.

Så resonerade däremot inte bosundborna själva. Det rädde stor bitterhet i byn: "Här har vi stött banken med resultatet att den gått bra, och ändå skall den bort".

Byborna samlades till stormöte på skolan. Mötet tillsatte den 8 december 1992 en arbetsgrupp på sex personer, som skulle arbeta för att förhindra nedläggningen – men hur? Detta var ett nytt problem och gruppen hade varken idéer eller modeller att utgå från. De fick börja från noll.

Flera förslag lades fram, men inget av dem ledde till något konkret. I stället för att låta sig nedslås av detta såg arbetsgruppen de uppkomna förslagen som bidrag till att vidga tankesfären.

Helmer Andersson var vid denna tid principal vid Sparbanken Deposita och en av entusiasterna som jobbade för att bevara kontoret i Bosund. När Deposita uppgick i Sparbanken Finland upplevde Andersson en konflikt mellan det sätt banken resonerade och sina egna principer, som vilade på grundstadgarna om hur banken skall skötas. I de diskussioner som fördes inom banken förekom ingenting som tydde på att dessa grundstadgar skulle ha tagits i betraktande, varför Andersson valde att begära om befrielse från förtroendeuppdraget och därmed också bli befriad från kraven på solidaritet med Sparbanken. Andersson räknade med att detta kunde uppfattas som en krigsförklaring mot banken, men ingen tog någon notis om hans agerande.

Arbetsgruppen skred snabbt till verket och började se sig om efter andra banker, som kunde tänka sig att etablera sig i Bosund. Till och med tanken

på att grunda en egen bank förekom, de bekantade sig med lagar och förordningar, men den entusiasmen dämpades av kravet på 25 miljoner mark i startkapital.

En artikel i Hufvudstadsbladet med rubriken "Ålandsbanken kan bli något mer – om den får" ledde till att de tog kontakt med Ålandsbanken, som hade för avsikt att skapa kluster av kontor på fastlandet och tanken på att etablera sig i Bosund tedde sig inte helt främmande, även om samtalet i den riktningen gick trögt i början. Det första samtalet ägde rum dagen före julafton 1992. I rena ivern ägnade Bosundborna en stor del av den därpå följande dagen, det vill säga julafton, åt att planera hur de skulle gå vidare efter detta. Jultomtar och andra nissar brydde de sig föga om det året.

I ett möte med Sparbanken strax efteråt, vid vilket Bosundborna informerade om Ålandsbankens etableringsplaner, stod det klart att Sparbanken inte tog detta som något annat än ett tomt hot. Beslutet stod fast: kontoren i Bosund och Ytteresse skulle läggas ned.

Arbetsgruppen började det nya året 1993 med att sammanfatta allt de visste om såväl Ålandsbanken som övriga banker och sände ut informationen till byborna tillsammans med en förfrågan om vilken bank de själva skulle föredra i stället för den bank som nu skulle lämna byn. Svarsprocenten var över 90, vilket tyder på ett stort engagemang i frågan. De flesta nämnde Ålandsbanken som den mest intressanta i sammanhanget.

Ålandsbanken matades därefter med uppgifter om regionen, samt fick ta del av enkätresultatet. Därtill nämndes Öja som potentiell etableringsort nummer två. Mot slutet av januari gjorde Ålandsbankens representanter ett besök i Bosund och Öja, samt Småbönders, där bankkontoren också skulle läggas ned.

Dagen efter var besöket av Ålandsbankens representanter och syftet med besöket, stort uppslaget i tidningarna. Bosundborna resonerar att detta måste ha fått Sparbanken på fötter, eftersom man redan i följande dags tidningar kunde läsa att Bosund och Ytteresse trots allt får behålla sina kontor, men med tillägg att det inte hade något att göra med Ålandsbankens eventuella etablering, som sparbanksgruppen inte ansåg realistisk. Utgiftsminskningarna löstes på andra sätt, bland annat genom förkortade öppethållningstider och nedbantning av personalen.

Sparbanken Deposita fortsatte således verksamheten i Bosund och Ytteresse. Ansträngningarna hade trots allt inte varit onödiga. Depositans VD lät i ett uttalande i tidningen förstå att banken påverkades av byarnas övriga ansträngningar för att få ha kvar kontoren.

Ålandsbanken backade därmed ur etableringsplanerna i Bosund. Med facit i hand kan Helmer Andersson konstatera att det vände till det bästa. Han är heller inte helt övertygad om att Ålandsbankens direktion hade stått helt enhällig bakom tanken på ett kontor i Bosund.

Sparbanken Deposita fortsatte verksamheten tills Sparbanken Finland splittrades hösten 1993 och Andelsbanken tog över de små kontoren, även i Bosund.

Vilken var drivkraften?

De gav inte upp ansträngningarna, trots att de insåg att chanserna för att lyckas var små. Men det handlade också om lyckliga omständigheter i och med att artikeln om Ålandsbankens etablering på fastlandet publicerades i Hufvudstadsbladet just när Bosundborna behövde den sortens information som bäst. Därtill resonerade de utgående från tanken att de inte hade något att förlora, eftersom de i princip redan hade förlorat. Det kunde bara bli bättre. Och det blev det.

Ann-Sofie Långvik

Det är bara att börja gräva

Fiberkabel rullas ut i dike i Hindersby.

Fibernät avgör om unga kan och vill flytta tillbaka till landsbygden. Men tro inte att marknadskrafterna tar hand om landsbygden, säger Nisse Husberg i Hindersby, där bönderna byggt ett eget fibernät.

På vilket sätt påverkas utvecklingen på landsbygden av om det finns ett nät av optisk fiber? På alla sätt svarar Nisse Husberg i Lappträsk bestämt. Att det finns ett fibernät i byn kommer att vara avgörande för om nya familjer vill flytta dit i framtiden. Och det kommer också att vara avgörande för om de unga som vuxit upp i byn kan flytta tillbaka den dag de vill det.

I Hindersby i Lappträsk beslöt man för tre år sedan att bygga ett eget fibernät. En starkt bidragande orsak var att byn har en egen expert med ett brinnande intresse för ny teknik, Nisse Husberg som då nyligen hade pensionerats från sitt jobb som professor vid Tekniska högskolan.

En annan orsak till att arbetet startade i maj 2003 var att kommunen då drog en vattenledning genom byn. Det gjorde arbetet mycket enklare eftersom man lade ner fiberkabeln i samma dike.

Själva byggnadsarbetena genomfördes i två skeden och nätet är byggt så att alla 100 hushåll i området skall kunna ansluta sig till det. Kostnaderna har totalt varit cirka 40.000 euro, anslutningsavgiften till nätet är 1.500 euro per hushåll.

För närvarande är 12 hushåll anslutna, men hösten 2005 ökade intresset för att ansluta sig till Hindersby fibernät. Orsaken är att byns eget nät inom kort kommer att anslutas till stomnätet vid riksväg 6. Därifrån har man möjlighet att gå ut på Internet via snabba fasta förbindelser, inte bara via den trådlösa anslutning som hittills funnits. En fast fiberförbindelse ger större trygghet och stabilitet i kontakten. Då blir det också möjligt att byta Internetanslutning till ett betydligt billigare alternativ per månad.

I dag har hindersbyborna en anslutning med hastigheten 10 Mb/s, men det finns kapacitet att öka den till 100 Mb/s. Det som skiljer en fiberanslutning från en adsl-anslutning är främst att den är symmetrisk, det vill säga den anger inte bara nedladdningshastigheten utan fungerar lika snabbt i bägge riktningarna.

Det är det som allting handlar om, enligt Nisse Husberg. Med symmetriska snabba förbindelser kan många jobba hemifrån. Då blir landsbygden ett lockande alternativ för unga familjer.

I Hindersby ser man redan nu resultat av satsningen på fibernätet. Flera av byns egna ungdomar har valt att bo i Hindersby och sköta sina jobb i Helsingfors mestadels på distans.

Det är vad som kommer att ske i större skala i hela Finland inom en ganska kort framtid, om det finns en infrastruktur som stöder den utvecklingen menar Nisse Husberg. Men det är bråttom, om inte den generation som

nu studerar och bildar familj har möjlighet att flytta tillbaka till landsbygden om de vill, rotar de sig i staden och deras barn växer upp där. Då kommer landsbygden att förbli tom i framtiden.

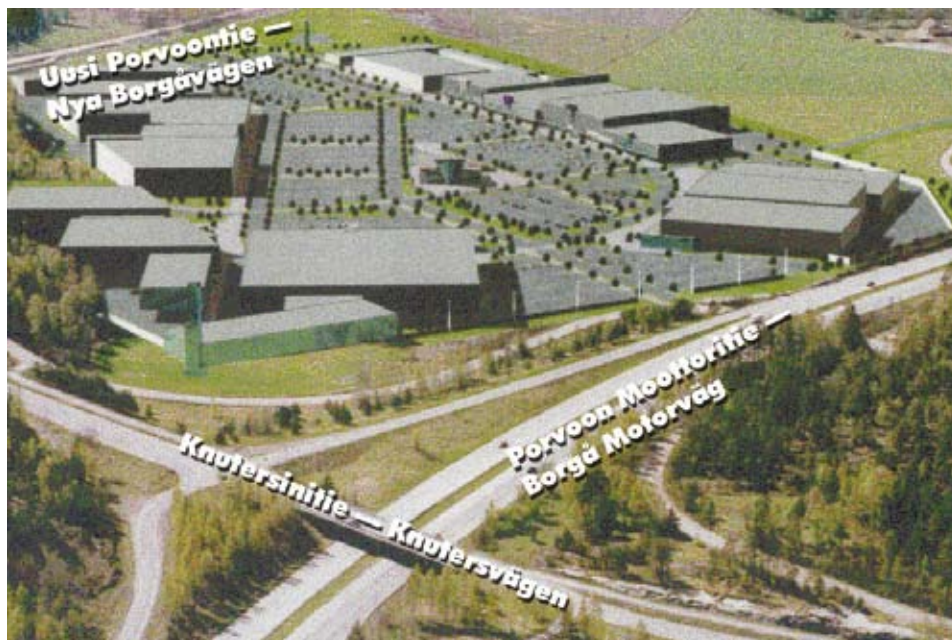
Även om många i dag ser fibernätet som ett snabbare och tryggare alternativ till dåliga modemkontakter för att sköta privata bankkontakter och nöjessurfning på nätet är det arbetslivet som i framtiden kommer att kräva fiberförbindelser menar Nisse Husberg.

Det finns redan nu företag som är beredda att betala en del av anslutningsavgiften för att deras anställda skall ha möjlighet att jobba hemifrån. För företagen betyder det att de får behålla bra personal, även om familjen kanske flyttar av andra orsaker. För dem som söker utmaningar i arbetslivet innebär en snabb och trygg förbindelse att hemorten inte längre begränsar valet av arbetsplats på samma sätt som tidigare.

Men det är invånarna på landsbygden som måste agera för att skapa de här möjligheterna anser Nisse Husberg. Den strategi man från statligt håll förespråkar, att låta marknadskrafterna ta hand om utvecklingen, kommer att lämna stora delar av Finland utan de här möjligheterna. Besluten om att bygga fibernät borde fattas nu, men ett problem är att beslutsfattarna i många fall hör till en generation som inte vet vad det handlar om. De borde tänka framåt på sina barn och barnbarn, vad de behöver för att kunna bo på landsbygden.

Sanne Wikström

Folkstorm mot planer på köpcenter i Sibbo

Det planerade köpcentret i Östersundom.

Planerna på att bygga ett köpcentrum i Östersundom i Sibbo väckte en folkstorm i början av 2000-talet. Hela processen är ett exempel på hur invånare i en kommun kan använda sina demokratiska rättigheter för att påverka kommunala planer.

Det var i förslaget till landskapsplan för Östra Nyland år 2000 som möjligheterna att bygga ett köpcenter på 80.000 kvadratmeter i Östersundom första gången kom till allmänhetens kännedom. Redan i det skedet motsatte sig museiverket planerna med hänvisning till områdets karaktär av kulturlandskap.

Ett stort antal föreningar från Sibbo vände sig till kommunen i ett brev där de motsatte sig planerna på att bygga ett köpcentrum i en miljö som inte var det minsta stadslik. Invånarna i Sibbo motsatte sig också etableringen av ett köpcenter eftersom de ansåg att det skulle innebära att utvecklingen av annan service i södra Sibbo skulle bli lidande. Därtill skulle ett köpcenter medföra ökad trafik och kräva nya vägdragningar i området.

År 2001 förberedde Sibbo kommun en ändring av detaljplanen för området så att byggnadsrätten skulle höjas till det som föreslogs i landskapsplanen. Samtidigt grundades föreningen För Sibbo som en enande kraft för alla de sibbobor som inte ville att området skulle få ett massivt köpcenter. För Sibbo ordnade möten och höll sina medlemmar informerade om hur planerna framskred. Föreningen samlade också information om alternativ och om hur liknande etableringar på annat håll påverkat närmiljön.

Ett annat alternativ för hur området kunde utvecklas med småskalig bebyggelse och bostäder togs fram och presenterades hösten 2001. När förslaget till detaljplan presenterades i början av 2002 lämnades över 400 anmärkningar in.

Detaljplanen för Östersundom godkändes av fullmäktige hösten 2003, med en något mindre byggnadsrätt för köpcentret än i första förslaget.

Nästan samtidigt kom Högsta förvaltningsdomstolens utslag om landskapsplanen som låg till grund för detaljplanen. Reserveringen i landskapsplanen för ett köpcenter i Östersundom fick inte stöd i Högsta förvaltningsdomstolen som ansåg att miljöministeriet gjort rätt i att inte fastställa planen för det aktuella området.

Helsingfors förvaltningsdomstol godkände sommaren 2004 de besvär som lämnats in mot detaljplanen och kommunen förde ärendet vidare till HFD. Där godkändes slutligen besvären mot detaljplanen våren 2005.

Den byggnadsrätt som nu finns för området är avsevärt mindre än det som planerades för köpcentret. Exakt hur området skall utvecklas är inte klart idag, men trycket på att bygga ut alla tänkbara områden i Sibbo är stort.

Det som flera av de föreningar och privatpersoner som engagerade sig i kampen mot köpcentret ville uppnå var en mera moderat byggnadsrätt på

Östersundom området och att de planer som godkänns stämmer överens med kommunens strategi i övrigt. Om det stora köpcentret förverkligats hade det antagligen betytt att de små kommuncentren i Söderkulla och Nickby förlorat både kunder och invånare.

Att vara ute i rätt tid är väsentligt för de organisationer som vill påverka planering och utveckling. Det gäller att följa med de kungörelser som finns och agera när planer läggs fram till påseende. Det är också viktigt att samarbeta om det finns flera föreningar eller privatpersoner som vill protestera mot samma sak. Ju större kontaktyta gruppen har desto bättre.

För att lämna in en anmärkning krävs inte specialkunskaper eller juristutbildning, det handlar ju om att säga sin åsikt om en plan. Men när det börjar handla om utlåtanden om en plan eller besvär över ett beslut kan det vara bra om det finns någon som har kunskap om juridik med i arbetet.

En annan viktig del av arbetet är att hålla media informerad om vad som är på gång. I Sibbo engagerade många personer sig i kampen mot köpcentret, och i efterhand ser man att det nästan var ett heltidsjobb att söka och sprida information när besvär och anmärkningar lämnades in.

Planering av markområden berör kommuninvånarna i högsta grad och är också viktiga styrinstrument för hur hela kommunen kommer att utvecklas. I alla kommuner finns det olika intressen som vill driva utvecklingen på olika vis. Den som inte utnyttjar sina möjligheter att påverka i planeringskedet får nöja sig med de beslut som fattas.

Sanne Wikström

Isnäsborna kämpar för sin vision

Ett flytande varv hämtades till Isnäs hamn trots att tillstånd för att inleda själva verksamheten inte ännu hade beviljats, detta går att läsa om på Isnäs byaråds hemsida.

Vi blev en by som bråkar i folks ögon. Allt som hördes härifrån var "Vi vill inte", säger Mia Aitokari. Nu har förvaltningsrätten avvärijt det skräckscenario vi var mest rädda för och vi hoppas på samarbete i byn i framtiden.

Isnäs hamn i Pernå var en lugn och stillsam plats i många år. I hamnen finns två småbåtshamnar med cirka 80 båtplatser, några småföretagare och ett större område där det förvaras gamla armébåtar som skrotats. Det är ingen speciellt vacker hamn, men inte direkt störande heller, eftersom hamnen inte syns direkt från vägen och byn.

Men när det över en natt dök upp en flytdocka som med tilläggsutrustning kan ta emot upp till 50 meter långa båtar för service och målning väckte det en proteststorm bland byborna. I flytdockan sandblästras och repareras båtar.

- Vi fick reda på planerna genom att ansökan om miljötillstånd fanns på kommunens anslagstavla, berättar byaföreningens ordförande Mia Aitokari. Hamnen är en del av Pernåvikens natura-område, men trots det ansåg miljöcentralen inte att det fanns någon orsak för att inte bevilja tillstånd för verksamheten.

Sandblästring och målning av båtar var en ny verksamhet på området. Miljötillståndet beviljades trots att Pernå kommun inte ansåg att verksamheten passade in i de utvecklingsplaner som fanns för området. Byn har under de senaste åren allt mer blivit en grön oas och också delgeneralplanen talar om småskalighet och miljövården.

I de planer som fanns för verksamheten på dockan ingick också en muddring av farleden för att kunna ta in större fartyg i framtiden. Anhållan om muddringstillstånd har dock senare dragits tillbaka från Vattendomstolen.

- Det fanns också de i byn som inte var helt negativa till verksamheten. Isnäs har kämpat med en hög arbetslöshet sedan sågen lades ner i början av 90-talet, säger Mia Aitokari. Men när verksamheten på dockan kom i gång, visade det sig att det inte var isnäsbor som fick jobb där, utan företaget hade sina egna anställda.

Efter att tillståndet beviljats kallade byrådet till ett möte i juni 2004. Ett 60-tal personer deltog i mötet. Efter det mötet beslöt byrådet att besvära sig över beslutet och anlätade en egen advokat. Sammanlagt lämnades sex besvär över miljötillståndet in till Vasa förvaltningsrätt som handhar vattenfrågor. De andra som besvärade sig var bl.a. Pernå kommun och privatpersoner.

Motsättningarna kring dockan ledde till att hamnområdet som tidigare varit mer eller mindre öppet för alla stängdes med nya portar. Vattendomstolens utslag kom i december 2005. Det begränsar verksamheten på dockan till båtar som är max 30 meter och ställer strängare krav på de uppföljningar som skall göras angående miljöpåverkan.

- Vi tycker det är ett bra beslut, säger Mia Aitokari. Och vi hoppas på samarbete med dockans ägare i framtiden. Det nya beslutet från Förvaltningsrätten avvärjer det skräckscenari som vi var rädda för med alltför stora båtar och en muddring som skulle frigöra de gifter som finns lagrade i bottensedimenten.

Att det var invånarnas egen aktivitet som till stor del påverkade förvaltningsrättens beslut är hon övertygad om. Bland annat berättar hon om när dockan höll på att sjunka och målarfärg hade börjat rinna ut i vattnet.

- Vi ringde till Miljöcentralen och bad dem komma på inspektion, men fick till svar att de inte hade någon bil tillgänglig! Kommunen saknade just då en miljöchef och kunde inte heller skicka någon tjänsteman till platsen. Så vi fotograferade det som skedde och i sitt beslut hänvisar förvaltningsrätten just till de fotografier som vi tog.

Det handlar helt enkelt om att använda sina medborgerliga rättigheter poängterar Mia Aitokari. Byborna har sin vision av hur de vill att Isnäs skall se ut i framtiden i byplanen och den vill de kämpa för att nå. Det betyder inte att man motsätter sig allting av princip, utan att man vill få fram sådana verksamheter som stöder den visionen.

En positiv sak som kampen mot flytdockan fört med sig är att Isnäsborna kanske kommit lite närmare varandra tycker Mia Aitokari.

- Det här är en gammal by där man traditionellt fungerar i olika små kretsar, olika föreningar, men det här har tvingat alla att arbeta tillsammans och kanske öppnat nya möjligheter för samarbete i framtiden. I sommar skall vi ordna en Isnäs-dag, där vi försöker få alla olika grupper i byn med. Där vill vi marknadsföra Isnäs som en bra plats att bo och som dessutom är vacker och naturnära.

Sanne Wikström

Isnäs i Pernå

Isnäs är ett område i västra Pernå invid Pernåviken, cirka 20 km från Borgå. Området består av flera byar och lite beroende på hur man räknar bor där mellan 250 och 500 personer.

År 2003 gjorde byborna upp en byplan, där de bland annat ville utveckla hamnen för småbåtstrafik och skapa nya arbetsplatser på området genom ökat serviceutbud. Gröna och ekologiska värden har starkt fotfäste i byn. I delgeneralplanen betecknas hamnen som område för ickemiljöförstörande verksamhet, bland annat för småbåthamn och småindustri.

”Byaplanen är hjärtat för allt vi gjort” Byacentrat i Långö blev verklighet trots flera motgångar

Byacentret i Öja står nu klar och fylls med verksamhet.

Tack vare en genomtänkt och detaljerad byaplan lyckades Långögillet i Öja efter många om och men genomföra ett jätteprojekt i form av ett byacenter med bred verksamhet. Men det var en ständigt pågående kamp med olika kommunala organ inom Karleby stad. Var det grönt ljus från ett håll så bromsades planerna i andra instanser i stället. Så höll det på tills projektet äntligen togs på allvar. Byaktivisterna kunde ha gett upp, men de trodde på idén och förverkligade den.

Långö byagille i Öja har jobbat aktivt utgående från den byaplan som uppgjordes år 1996. I och med byaplanens födelse funderade byborna på vad de egentligen ville med sin by och vad som saknades. Vilka strävanden fanns? När byaplanen färdigställdes år 1997 noterade de att de största bristerna fanns i skolan, som saknade matsal och endast hade ett bristfälligt kök. Gymnastiksal, slöjdsal samt utrymmen för eftisverksamhet saknades.

Byagillet försökte till en början genom påtryckningar få Karleby stad att bygga ut skolan, men de fick hålla till godo med vaga löften om att skolan skulle åtgärdas någon gång i framtiden. Eftersom problemet var angeläget och tiden gick utan att det vaga löftet infriades, såg byborna att den enda rimliga chansen att få det åtgärdat så snart som möjligt var att ta saken i egna händer och bygga ut skolan själva.

Långö byagille ansökte om landsbygdsutvecklingspengar, POMO+, år 2000. Nya påtryckningar fördes för att få Karleby stad med i projektet. Med hjälp av landsbygdsutvecklingspengarna som de erhöll, 320.000 mark, kunde en projektledare och arkitekt anställas och planerna för området och tillbyggnaden påbörjas. Tillbyggnaden skulle även fungera som ett allaktivitetshus och omfattade 750 kvadratmeter.

År 2002 framförde gillet åter en anhållan till Karleby stad för förverkligandet av tillbyggnaden. Denna gång ställde sig de förtroendevalda positiva, men tjänstemännen var inte lika medgörliga. Beskedet från staden denna gång handlade om att Långögillet ansågs vara ett för litet organ för att kunna driva igenom ett så omfattande projekt och det upptogs inte i budgeten för 2003.

Gillet lade trots detta inte planerna på hyllan utan förhandlingarna och påtryckningarna fortsatte. År 2003 lyckades de vända tjänstemännens inställning till det positiva, men denna gång var politikerna inte lika entusiastiska. De hade nu i sin tur börjat tvivla på att Långögillet var av den kalibern att de kunde ro iland med projektet att bygga och driva ett allaktivitetshus som även skulle inrymma skolverksamhet i viss mån.

Tack vare noggrann och detaljerad planering kunde gillet visa att de förhöll sig seriöst till projektet, vilket också medförde att fullmäktige år 2004 tog beslutet att stödja det. Men segern var inte vunnen än.

Nästa kamp utspelades med byggnadsnämnden, som ansåg att den planerade byggnadsstilen inte passade in i miljön vid Fiskarbyn i Långö. Det blev en intensiv tid av armbrytning med byggnadsnämnden, eftersom ansökningstiden till TE-centralen närmade sig med våldsamt fart. Alla papper skulle vara inlämnade före utgången av 2004. De förtroendevalda i byggnadsnämnden lät sig övertalas att bevilja byggnadstillstånd.

Men även om byggnadsnämnden hade gett grönt ljus, krävdes godkännande från stadens arkitekt, som till en början lät förstå att projektet inte bör godkännas. Eftersom hela nämnden stod enhällig bakom beslutet att bevilja byggnadstillstånd var det dock inte läge att gå emot de förtroendevalda. Behövliga tillstånd beviljades och ansökningarna till TE-centralen inlämnades inom utsatt tid.

Arbetet påbörjades. Det gamla uthuset invid skolan revs på talko. Byggnadsinspektör anlätades och entreprenörer valdes. Byacentret i Långön var klart i maj 2005.

Karleby stad hyr delar av byggnaden för eftis- och skolverksamhet, bland annat ett klassrum och gymnastiksal/festsal, samt använder sig av matsalen. I det moderna köket arbetar sju kvinnor i andelslaget "Långö mat och kalas", som svarar för skolbespisningen. Dessa anlitas också vid fester, bröllop och andra användare som hyr in sig för evenemang i byacentrat. Byacentrat drivs av Långö byagille r.f, som grundades 1993.

Varför lyckades de?

- Byaplanen är hjärtat för allt vi gjort, berättar Ingvald Boberg i Långö byagille.

Boberg har varit engagerad i projektet kring Långö byacenter från första början. Byaplanen tillkom genom att byborna samlades till möten, i vilka byborna arbetade i grupper med olika ansvarsområden. Därtill satsade byn på noggrann planering med realistiska kostnadsberäkningar för projektet kring Långöns byacenter. Genom att anlita en arkitekt kunde de hänvisa till sakkunskap och ge precisa uppgifter i sina förhandlingar med Karleby stad. En kontinuerlig öppenhet och offentlig dialog genom hela processen ansågs vara mycket viktig.

Engagemanget och uppslutningen kring projektet var stort bland byborna. Därmed kunde man ta tillvara de befintliga resurserna bland byborna, där en del var duktiga på att skriva och formulera projektplaner och ansökningar, medan andra självklart tog till sig de övriga ansvarsområdena inom ramen för projektet.

Beslutsamheten och uthålligheten bland Långöborna var stor. De lät sig inte nedslås av de negativa beskederna som serverades dem i en strid ström från politiker och tjänstemannahåll. I byn rådde överlag en optimistisk stämning trots allt, vilket är viktigt som motvikt till den naturliga pessimism som gärna inträder när det ser mörkt ut.

Därtill behövs driftiga personer som tar ansvar för kontinuiteten så att projektet inte stannar upp.

Av stor vikt är också att ta reda på fakta och exakta förfaringsätt då det handlar om att anlita entreprenörer. I annat fall kan det hända att de räkningar för utfört arbete som inlämnas till finansierarna bakom projektet inte godkänns.

Svårigheterna, såsom Långöborna upplever det, är att det inte är helt friktionsfritt för en organisation att samarbeta med en kommun. Men bevisligen går det med hjälp av målmedvetenhet och en god planering.

Kunde något ha gjorts annorlunda?

Med facit på hand noterar byagillet att en del utrymmen i byacentrat kunde ha blivit mera ändamålsenliga om de varit ännu mera observanta i planeringsskedet. Bland annat har de märkt att förrådsutrymmena blev för trånga. Men vad själva processen anbelangar har de föga att anmärka på.

Inom en överskådlig framtid kommer byacentrat att få ett eget kontor i huset, samt hälsovårdsstation, när eftisverksamheten flyttar till det rum som nu är klassrum. Det sker när kommunen låter bygga ut den intilliggande skolbyggnaden med ny slöjdsal och ytterligare ett klassrum. Men det är på kommunens ansvar att åtgärda.

Ann-Sofie Långvik

Med fart och uthållighet i uppförsbackarna Byaföreningen kämpade hårt för att få köpa elkraft- verket Pärus Fors

Kraftverket i Perus som Perus byaförening köpte och som de driver i egen regi med hjälp av talkokrafter.

Persuborna upplevde många uppförs- och nerförsbackar utmed vägen då de ville köpa området kring Pärus Fors. Inflammade förhandlingar, oetisk försäljningstaktik, omotiverade prishöjningar, hemligstämplade uppgifter var några av de otrevligheter som de mötte. ”Har man en gång sett och lärt sig göra en stänkskärm till en bil av en plåtburk, kan man driva igenom vad som helst”, var den filosofi som förde Allan Nyholm framåt genom svårigheterna.

”Nog var det som tusan det” var perusbon Allan Nyholms spontana kommentar när han fick reda på att Fortum ville sälja elkraftverket Pärus Fors med tillhörande område samt natursköna Storholmen utan att vi i Perus visste om det.

Nyheten i sig var egentligen positiv. Allan Nyholm har länge önskat att området, kraftverket och kvarnen skulle tillhöra byn. Men i flera repriser har de överförts från elbolag till elbolag ända sedan det ursprungliga aktiebolaget (grundat 1916 och startade produktionen 1918) sålde samtliga andelar till Sydbottens Kraft i början av 1970-talet.

- Nyholm framförde sina och många andra bybors önskemål till aktieägarna att Storholmen skulle förbli i perusbornas ägo, men aktieägarna ansåg att de inte skulle få tillräckligt mycket betalt för enbart kraftverket, så de beslöt sig för att sälja allt.

Ytterligare en gång har han försökt sig på att köpa området då Jyllinkosken Sähkö tänkte sälja. Allan Nyholm föreslog även då att staden Kristinestad skulle köpa kraftverksområdet och Storholmen, men det föll inte i god jord.

- Jag var yngre då och saknade den erfarenhet jag har i dag då det gäller hur man skall föra fram ett ärende. Den gången gick jag fel tillväga och mitt förslag hamnade längst ner i stadens pappershög, erkänner han. Då var det nära, men inte tillräckligt nära. Ett svenskt elbolag övertog verksamheten.

Men varför detta kraftuttryck när nu Fortum den 30 augusti 2000 utannonserade kraftverket för försäljning? Rimligtvis borde nyheten ha väckt förtjusning. Nyholm hade bara några dagar före utannonseringen talat med en bekant i Suupohja området och berättat hur han alltid hade önskat att kraftverket skulle tillhöra byn en vacker dag.

Det som väckte förargelse var det faktum att tidsgränsen för offerter var redan följande dag. En annan förargande aspekt utgjordes av att försäljningen inte hade utannonserats i lokaltidningarna utan endast i de finskspråkiga regionaltidningarna Ilkka och Pohjalainen. Ingenting i Vasabladet, Syd-Österbotten eller Suupohjan Sanomat, som ändå är de tidningar som merparten av ortsborna läser.

- Jag blev uppringd av en bekant torsdag kväll den 30 augusti som frågade om jag visste att hela Pärus fors-området var till salu och att sista anbudsdagen var 31 augusti. Det var så jag fick reda på försäljningsplanerna.

Det var uppenbart, ansåg Nyholm, att en köpare redan fanns. Annars kunde annonsen inte sättas in med så kort varsel. Men det blev dunder och brak hemma hos Nyholm på kvällen den 30 augusti 2000. Följande dag ringde han till fastighetsmäklaren som handhade ärendet. Denne blev förvånad över att vare sig perusborna eller kommunen kände till försäljningsplanerna. De borde ha vidtalats, menade mäklaren, varpå tidsgränsen för offerterna flyttades några dagar framåt.

Man skred omedelbart till verket genom att inledningsvis få ett lokalt stöd för att kraftverksområdet skulle tillfalla byborna genom en lista på 44 föreningar som understödde tanken. Stadsstyrelsen höll möte där Allan Nyholm deltog och försåg de förtroendevalda med listan samt information. 300 000 mark ville Fortum ha. Kan staden tänka sig att vara med på ett hörn och köpa området?

Det blev positiv respons den här gången. Allan Nyholm hade lärt sig av misstaget på 70-talet och dundrade inte på lika obesvärat som sist. Därav följde att också staden Kristinestad påbörjade underhandlingar med Fortums mäklare och miljöcentralen, även Allan var starkt med i underhandlingarna. Då det var färdigt förhandlat i mitten på november hade priset stigit från 300 000 mark till 950 000 mark.

Så här låg det till: Fortums representant hade redan vidtalat en potentiell köpare av kraftverksområdet. Detta var orsaken till den korta varseln i samband med annonseringen.

- Jag kallade honom för herr X, eftersom köparens identitet hemlighölls för mig en längre tid. Då måttet blev rågat om vem herr X var, tog det mig två dagar av intensiv rundringning till olika personer innan jag fick tag på en som visste vem köparen var, berättar Allan Nyholm.

Därefter tog han reda på fakta om personen i fråga och blev allt mer förvånad för varje ny information som framkom. Vad han fick reda på förtäljer inte denna historia, men vi kan avslöja att den tilltänkta köparen ställdes i en annan position i förhållande till staden Kristinestad och Perus Byaförening.

Koncernledningen för Fortum hade ingen insyn i själva försäljningsförfarandet. Det sköttes av andra aktörer. De visste inte heller att en köpare redan fanns eller vem denne köpare var.

Allan Nyholms förhandlingar med Fortum genom dem som hade hand om försäljningen av kraftverket samt områdescheferna ledde i stort sett ingenstans. Han företog ett femtontal resor till Helsingfors för att resonera med motsträviga Fortum-representanter. Det närmaste de ville gå till mötes var

att presentera ett lite "mjukare" förslag, som gick ut på att den tilltänkta köparen låter området kring kraftverket användas fritt i fem år, varefter det omgärdas med stängsel. Ett skamligt förslag, enligt perusborna, som har vuxit upp med det vackra området kring Perus fors och i alla tider använt det som rekreatiomsområde.

Situationen i underhandlingarna var inflammerad och priset trissades upp. Det var först när Nyholm tog kontakt med koncernledningen för Fortum och presenterade det han visste om förfaringssättet i samband med utanonseringen och vad han visste om den tilltänkta köparen, som situationen fick en vändning.

- De visste inte alls vad som pågick och var mycket förvånade över att området inte hade budits ut åt staden eller byn, berättar Nyholm.

Äntligen blev det grönt ljus. Avtalet skrevs i november 2000. Den 1.4 2001 överläts kraftverket och området däromkring till kommunen för en summa på 950 000 mark.

Den 1.4 2001, fem minuter senare, köpte Perus byaförening kraftverksområdet av staden, förutom Storholmen, som förblev i stadens ägo och som fyller funktionen som rekreatiomsområde för alla.

Perusborna var glada och nöja över den lyckliga utgången. Nu ägde de äntligen kraftverket. Men då ställdes de inför faktum: vad skulle de göra med alltsammans?

Det fungerande elkraftverket skulle svara för den ekonomiska sidan. Därigenom skulle köpesumman, 250 000 mark för byaföreningens räkning, betala sig självt inom loppet av några år.

De rådfrågade före detta montörer och läste in sig på hur elkraftverket skall drivas. En dejourlista med samtliga män i byn uppgjordes. De ser det som en hederssak att sköta kraftverket. Byaföreningen anhöll om bidrag från POMO+ för verksamheten och fick många kloka råd av Carina Storhannus vid Svenska Österbottens POMO+. En styrgrupp bildades.

Kunde området utvecklas ytterligare? Bygga om garaget till bystuga, till exempel? Planerna tog fart och byaentusiasterna bestämde sig för att inreda det gamla garaget till café. Alma-projekt pengar beviljades 30.12 2001 för ändamålet. Ritningar uppgjordes och en byggfirma anlätades. Den 17.1 2002 påbörjades arbetet med caféterian och köket.

- Vi tänkte i ganska små banor i början och hade planerat ett litet kök, där renoveringsarbetet redan hade påbörjats. När jag under en av mina arbetsresor tog en paus på ett ställe och läste en tidning såg jag en annons: ett kök av storleken 7 x 7 meter var till salu, mer än hälften så stort som det vi planerat. Det var inte fråga om att man skulle få köpa någon enstaka kastrull. Säljarna ville bli av med hela inredningen och det blev också köpt av mig. Så jag ringde hem och sa "riv köket, vi gör ett större", detta resulterade i att kostnadsförslaget sprak och föreningen var tvungen att låna mera pengar. Men resultatet blev perfekt, berättar Allan Nyholm. I maj 2002 var allt klart och invigningen var den 17.5 2002.

Allan Nyholm säger att hela processen och projektet har sammansvetsat byn och en positiv anda råder bland byborna. I och med projektet kring kraftverksområdet har byborna oerhört mycket att tala om i form av nya planer och förslag, men också ris och rosor får framföras.

Även talkoandan har blommat ut ordentligt. Det är inte bara kraftverket som tarvar dejournalist. Damerna i byn turas om att driva caféet på söndagarna. Därtill svarar caféverksamheten till vardags för två och en halv arbetsplats i byn. Två kockar och ett köksbiträde, alla orsbor, jobbar i caféet.

- Jag hade hela tiden en stark tro på projektet. Redan från den dag när jag hörde om försäljningsplanerna såg jag en klar vision. Visst hördes också kritiska röster, men om vi hade stannat upp och lyssnat till dem hade det inte blivit något av våra visioner. Jag hade mycket god hjälp av mina stabila medhjälpare i styrgruppen och hade väl en sådan fart på att ingen riktigt hann med, inte vi heller ibland säger Allan Nyholm.

Ann-Sofie Långvik

Ungt nytänkande i kommunens ungdomsråd Projektledaren trampar terrängen och svarar för kontinuiteten

Delar av Kristinestads ungdomsråd och samarbetspartners från Mannheim i Tyskland. Kontakter man skapat genom projektet YEPP (Youth Empowerment Partnership Program).

Ungdomar vill se resultat. Frågor som unga engagerar sig i bör åtgärdas snabbt. Snart blir ungdomarna unga vuxna och flyttar bort för studier eller jobb. Ungdomsrådet i Kristinestad strävar till snabba åtgärder, men visar också prov på uthållighet genom ett mera långsiktigt engagemang. Den kommunala beslutsapparatsens seghet kan dock stundom vara påfrestande för de unga.

Ungdomsrådet i Kristinestad föddes inte över en natt. Det vilar på ett omfattande trampande av terrängen i djungeln av politiker och kommunala stadganden. Stora delar av det arbete som görs inom ungdomsrådet handlar fortfarande om att trampa upp stigar till nytänkande i kommunen.

I slutet av 1990-talet ordnades ett flertal ungdomsseminarier i Kristinestad med syftet att hitta former för engagemang bland ungdomarna, under en period då de politiska partierna inte lyckades locka ungdomarna till sig. Partiernas ungdomsverksamhet föreföll inte tilltala ungdomarna, som har ett behov av att agera självständigt, pröva sina vingar och se snabba resultat. Men påverka ville de. Det var helt klart.

Att grunda ett ungdomsråd som var partipolitiskt obundet blev den självklara målsättningen. Kring detta rådde inga motsättningar bland de förtroendevalda i Kristinestad. Den stora utmaningen var att få kommunens beslutsfattare att ta ungdomsrådet till sig och ta ungdomarnas åsikter och initiativ på allvar.

Redan innan ungdomsrådet grundades i slutet av år 1999 skapades arenor för ungdomar och beslutsfattare att mötas, bland annat inom ramen för ungdomsprojektet Expedition Kristinestad, vars målsättning var att samla entusiastiska ungdomar som kunde utgöra det första ungdomsrådet samt göra upp ett ungdomspolitiskt handlingsprogram, tillsammans med ungdomar, beslutsfattare, tjänstemän, föreningsaktiva och andra intresserade. Således förankrades handlingsprogrammet i kommunen genast från början.

En stor utmaning för ungdomsrådets fortsatta möjligheter att verka har varit att hitta finansieringskällor för att avlöna en handledare. Kommunens egna anslag är inte tillräckliga för detta ändamål, utan utomstående finansiering har varit nödvändig. Eftersom ungdomsrådets medlemmar byts ut när mandattiden utgått, bör arbetets fortsättning och uppföljningen av handlingsprogrammet tryggas av handledaren. Viktigt i sammanhanget är därför att för finansieringen kontinuerligt skapa nya projekt i ungdomsrådets namn.

Ungdomsrådet påverkar sin närmiljö, främst i frågor som har med ungdomar att göra. Egentligen handlar det inte om ett begränsat område, utan ungdomarna berörs av i princip alla beslut som görs i kommunen. Ungdomsrådet ger utlåtanden, synpunkter och framställer initiativ.

Kommunens beslutsapparat är i allmänhet långsammare än vad ungdomars tålmod tillåter, speciellt med tanke på att de ungdomar som sitter i ungdomsrådet snart flyttar bort för studier. Därför är det viktigt att ungdomarna hinner erfara att de verkligen påverkar under sin mandattid. Detta har också inträffat.

Särskilt samarbetet med tekniska sektorn har varit framgångsrik och lett till resultat. Det initiativ som framlades våren 2004, om ytbeläggning av ishockeyrinken i staden, åtgärdades snabbt. Redan inom en vecka kom det positiva svaret och rinkens ytbeläggning till våren därpå följande år.

Som komplement till den allt som oftast långsamma beslutsgången inom kommunen påverkar ungdomsrådet också genom att direkt aktivera föreningar med de idéer som förs fram av ungdomarna. Kulturcafé som hålls i de olika ungdomsföreningslokalerna är ett exempel.

Direkt påverkan till allmänheten görs genom ungdomstidningen Clamo (som är latin och betyder "jag ropar"), som utkommer två gånger per år. En ny satsning, som är ett resultat av ungdomsrådets arbete, är att öka ungdomarnas påverkningsmöjligheter genom lokal-tv och Ungdomskanalen från och med januari 2006.

Ungdomsrådet har fått mycket draghjälp av ett internationellt ungdomsprojekt, Yepp (Youth Empower Partnership Programme), som för Finlands del representeras av Kristinestad. Genom Yepp har ungdomsrådet deltagit i seminarier i andra länder och presenterat verksamheten. Såväl nationellt som internationellt anses Kristinestad vara en av föregångskommunerna då det gäller satsningar på ungdomar.

Stadens förvaltning har även i sina målsättningar upptagit ungdomsrådet som delaktig i det strategiska arbetet med strävanden att främja de ungas handlings- och förändringskompetens, samt ge ökade påverkningsmöjligheter för barn och unga.

Det låter enkelt och smidigt och man kan lätt få intrycket att ungdomarna i Kristinestad är födda med silversked i bägge händerna.

Sett ur ett realistiskt perspektiv är verksamheten i ungdomsrådet förknippat med en stor dos engagemang, ett engagemang som inte uppstått ur tomma intet. Engagemanget beror till stora delar på de möjligheter som ungdomarna skapat åt sig själva genom att visa framfötterna och uppvisa uthållighet och intresse. Utmaningarna inom ungdomsrådet, som handledaren upplever det, är att få ungdomarna att inse vikten av att ta ansvar och möta upp. De tillfällen när engagemanget är lågt upplevs självfallet som tungrodda. Här får man hålla i minnet att ungdomarna tar del av den lokala demokratin genom ungdomsrådet på sin egen fritid. Inga mötesarvoden utdelas som i de övriga kommunala organen.

Vägledning av en handledare är a och o för att intresset och engagemanget skall ha förutsättningar att hålla i sig och överföras till nästa "generation". Genom handledningen får ungdomsrådet också behövliga insikter i hur kommunen fungerar och vilka möjligheter till påverkan som är realistiska och fruktbara.

Ett viktigt faktum som gjort ungdomsrådet i Kristinestad så lyckat, är det helhjärtade stöd som förekommer genom ungdomsbyrån och ungdomssekreteraren. Här finns grunderna för den långsiktiga utveckling som gjorts under flera års tid, långt innan ungdomsrådet föddes. Ungdomsrådet har marknadsfört sig och blivit marknadsfört med stöd av ungdomsbyrån. Därför är samarbetet med beslutsfattarna inte förknippat med några större problem. Därmed inte sagt att alla initiativ förverkligas, men överlag råder en positiv anda, som kontinuerligt blir bättre.

Ann-Sofie Långvik

I Sundom ville de både bevara och utveckla Många oskrivna regler när viljor skall sammanjämkas

B raständare och eldsjälar behövs i varje by. Det har sundomborna erfarit när de enades kring uppdateringen av byns delgeneralplan. Att utvecklas som en del av Vasa stad och samtidigt ta tillvara landsbygds miljön har krävt många kompromisser och innebär en ständigt pågående bevakning av det som är viktigt för byn.

*”För den trötta samhällskroppen
vore kanske bästa botten
'ifall tankarna i toppen
kom från roten”*

Tage Danielsson

Tänk om Tage Danielsson hade vetat hur sant denna lilla dikt bekräftar utvecklings arbetet i byar och bygder runt om än i denna dag. Vem känner en bygd bättre än de som lever och bor i den? Vi kan den, ingen expert i världen kan ta ifrån oss den kunskapen! Det som dock är en utmaning är att få detta arbete attraktivt. Att få det roligt, intressant och givande. Ofta tröttnas "eldsjälarna" ut av den byråkratiska och politiska väderkvarn som mal.

Att göra framtidsplaner, utvecklingsplaner och byaplaner för sin by är ett viktigt men tids- och tålmodskrävande arbete – därav borde man få det roligt så att människor skall orka. Det tar energi och engagemang att ringa telefonsamtal, hålla sig uppdaterad, lyssna in, bjuda till möten, läsa planer, hitta kontaktpersoner, granska och tänka till. Det måste ideligen kantas med "fest" om arbetet skall gå vidare.

I Sundom finns ett trettiotal aktiva föreningar. I dessa grupper där aktiva möts finns många kloka tankar och många aktivister. Ett viktigt arbete som engagerat många i Sundom är arbetet kring uppdateringen av byns delgeneralplan. Detta arbete har haft och har sina "eldsjälar" där olika intressen och behov skall sammanjämkas till en sammanhållande plan för vår växande by. Bygdeföreningen har ordnat olika tillfällen med inbjudna gästtalare från Vasa stad, men även andra. Dessa tillfällen har varit av stor vikt för att hitta strategier, genomsamma tänkesätt och ståndpunkter.

Som en första grund för olika åsikter och intressen i byn fanns en undersökning som riktade sig till samtliga hushåll i byn och där frågeställningarna riktade sig till allt från småbarnsföräldrar som till pensionärer. Jag presenterar en kort bild hur vår by ser ut invånarmässigt.

Befolkningen i Sundom är idag omkring 2 050, antalet svenskspråkiga är 82 % och finskspråkiga cirka 18 %. Av den yrkesverksamma befolkningen – cirka 1000 personer – är 85 % löntagare och har sin arbetsplats i Vasas tätortsområde. Av personerna är ett fyrtiotal jordbrukare och ett tiotal knutna till fiskenäringen. Inom vår by finns cirka 200 arbetsplatser. Antalet barn och ungdomar uppgår till cirka 600 personer.

Med detta som bakgrund förstår vi lätt att intressena är många och behoven olika. Sundom är en dynamisk, växande by i Vasa. Den gamla fiskar-, arbetar- och småbrukarbyns röda stugor kompletteras i dag av många nybyggda hus i varierande färg och stil. Befolkningen växer och behoven lever, vilket gör att dialogen och de verkliga mötena bör leva!

Spontant så är det ju lätt att enas om vad som är viktigt: vi vill bevara servicen, ordna nya arbetstillfällen, bibehålla "bya-andan", ha en fin samlingslokal för hela byn och i ständig användning, få bättre väg, fina och trygga

cykelvägar, en god skola med fina pedagoger och med rik undervisning, tryggad barnomsorg, eftermiddagsvård och "glada" familjedagvårdare.

Sant eller hur? Listan kan göras längre och innehållsrik.

Då kommer påståendet som gör detta svårare – forma en plan för hur detta skall gå till, i vilken ordning och vem "drar lasset"?! Då blev det svårare. Det är här sammanhållningen i närmiljön/byn kommer in i bilden. Nya och gamla viljor skall sammanjämkas. De rätta "eldsjälarna" skall hittas. Kommunikation och information skall flöda på ett diplomatiskt sätt och så vidare. Vad vi behöver åstadkomma är en kartläggning.

Här tycker jag att Sundom lyckats rätt bra, utan att för den skull säga att vi är bäst. Försök har gjorts med stormöten med inbjudna gästföreläsare, enkäter och uppmaningar till föreningar. Jag tror att det är en rätt väg att gå.

Givetvis – Rom byggdes inte över en natt. Det gör inte heller sammanhållning, enande om prioriteringar och vägar att vandra eller beslut och framgång. Det kräver tålamod, uthållighet och lyhördhet för att inte glömma energi och resurspersoner.

Vad man bör tänka på när man pratar om byautveckling bör man akta sig noga för att projekten skall personifieras. Lätt är att det som skapas blir ett självändamål eller ett monument. Då har vi valt fel fil – från början.

Som jag nämnde i början finns i Sundom många aktiva föreningar och många aktivister. Det gäller för oss att sammanföra dessa för att hitta ett hållbart system. Ett "step-by-step" system där framsteg görs men i små delar av den stora helheten.

Vi måste hålla kommunikationen levande och ständigt använda oss av en "backspegel" för att minnas vad som är viktigt och för vem. Ständigt ställa frågorna: Hur kan vi stödja initiativ som stöter på patrull hos myndigheterna? Hur undvika att projekt personifieras? Var finns resurspersonerna? I vilken ordning skall allt ske? Hur skapa trivsamt stämning i byn som tål uppriktighet och raka diskussioner? Skall vi ordna byafest för att ännu fler skall engagera sig och för att behålla skrattet under arbetet? Hur skall vi knyta an alla nyinflyttare i byn? Hur skall vi få dem att känna sig delaktiga, betydelsefulla, välkomna!

Man kan nog aldrig luta sig tillbaka och säga nu är det bra, nu är det färdigt. Speciellt inte om utvecklingsarbetet har fått en början. Då ger det nog mersmak och man blir ständigt klokare (speciellt av misstagen).

Vidare skall vi inte glömma att det alltid finns "oskrivna regler" i en by. Vem känner vem, vem är släkt med vem och vilken politik för vi. Trots alla varningstrianglar måste jag säga att utvecklingsarbete är det roligaste som finns. Ibland når man det lilla målet, ibland blir skärvan större av lyckoruset.

Hur som helst kan man vara med och veta, vara med och säga och vara med och försöka. Jag tror på den lokala kraften och på initiativförmåga. Sedan gäller det som sagt att ordna en fest eller två när "utvecklingståget" börjar tuffa för sakta och backen aldrig verkar ta slut. Leve "braständarna" !

Skribenten är PeM, inflyttad sedan 10 år tillbaka, trebarnsmor, gift med Bob. Engagerad i föreningslivet, skolan och fritiden i Sundom ... och älskar byn!

Tina Selänniemi

Skola, samlingslokal, hälsovård, bank & butik Norrskataborna var rädda för att gå miste om all service

Norrskatas byaråd på jakt efter handelsman

(ÅU) Den sista januari slår Gun-Lis Hämmäläinen för sista gången in pengar i butikkassan i Lavar handel på Norrskata i Korpo. Då slutar hon som köpman.

Men står då en annan köpman beredd att fortsätta? Det försöker byrådet på Norrskata få fram under höstens lopp.

Ett led i det är den enkät som denna vecka sänds ut till fasta boare och sommargäster.

– Vi gör en liten marknadsundersökning, säger koordinator Eva Nordling.

Svaren vitt man till senast den 5 oktober. Alternativet är tre och man frågar vilket Norrskataborna föredrar.

Alternativen är:

- att Norrskataborna själva köper upp butiksfastigheten och bildar ett aktiebolag
- att en privat företagare äger den
- att f.d. restaurang Messi blir kombinerad butik-café.

Båda de två förstnämnda alternativen förutsätter att man lyckas få en köpman som driver den dagliga verksamheten.

Byrådet har funnit på Norrskata sedan i Messi. Lösningen nå

den ska finnas en annan köpman när Hämmäläinen slutar så att det

ken också i fortsättningen finns på samma plats som nu.

är att f.d. Messi blir kombinerad butik-café.

är nog inte det star-

Butik än så länge. Lavar handel håller öppet till sista januari. Norrskatas byaråd söker nu lösningar för att Norrskataborna ska ha egen butik också i fortsättningen.

Photo: George Mattsson

Om Norrskata byråds insats för att bevara servicen stod att läsa om i tidningen.

I början av 2000-talet stod byborna i Norrskata by i Korpo kommun (tre färjor bortom fastlandet i Åbolands skärgård) inför tre nedläggningshot som hade inneburit märkbart försämrade service för de cirka 90 fast bosatta på ön, samt de sommargäster som vistas i byn sommartid. Byskolan drogs in, butiken likaså, om än temporärt och Norrskataborna var nära att också bli utan bankservice. Hotbilderna mobiliserade byborna och med gemensamma krafter lyckades de få både en ny köpman till byn och bibehålla bank servicen.

Skolan

Nedläggningen av byskolan, som endast skulle ha haft fyra elever år 2001, var väntad och väckte inga större protester bland byborna. Orosmolnet i samband med skolindragningen handlade i stället om själva skolfastigheten, som också fungerar som samlingslokal och möteslokal. I skolfastigheten har banken och hälsovården sina servicepunkter en gång i veckan respektive en gång i månaden.

Frågan löd: Skulle fastigheten säljas och byn därigenom bli utan såväl samlingslokal som den service som inrymdes i densamma?

Svaret gav sig relativt enkelt. Kommunen kontaktades och farhågorna visade sig vara obefogade. Ingen försäljning av fastigheten skulle företas. Skolfastigheten kunde användas som hittills.

Butiken

Trots det låga befolkningsunderlaget har en bybutik alltid drivits i Norrskata. Tills den dag då affärsinnehavaren stod inför faktum: det är inte ekonomiskt lönsamt. Butiken läggs ner.

Det var nu byborna vaknade på allvar. Eva Nordling, som var projektledare för "Företagsam skärgård", kontaktades och byborna sammankallades till stormöte. Vad göra?

Första åtgärden var att grunda ett byråd. Byrådet organiserade sig inte officiellt och är således inte en registrerad förening. Därmed inte sagt att de inte är verksamma eller att de skulle sakna kapacitet att ta sig igenom de problem de nu stod inför.

Diskussionerna i byrådet kretsade i början kring tanken om att bilda ett aktiebolag och bybor och sommargäster kontaktades med en enkätfrågan: Hur många var villiga att satsa pengar i ett aktiebolag? Sommargästerna ställde sig överlag positiva till tanken och var villiga att satsa, medan det bland den fasta befolkningen rådde en viss försiktighet, en positiv blygsamhet. De hänvisade till ett flertal andelslag som gått i konkurs och var rädda om sitt hus och hem.

Med facit i hand konstaterar Eva Nordling att ett aktiebolag inte hade varit ett gott alternativ trots allt.

Men vi skall se hur det gick. Byrådet förde förhandlingar med ägaren till den fastighet där bybutiken drivits, för eventuell försäljning av bybutiken, blott en villig företagare hittas. Därefter kontaktades en av sommargästerna, som driver en affärskedja i Helsingfors, som potentiell ny köpman i byn. Fastighetsägaren och sommargästen var dock inte överens om

priset. Det var för högt, tyckte sommargästen, med tanke på det relativt dåliga skick huset var i. Läget, däremot, var helt perfekt. Fastigheten låg vid stranden, vilket är viktigt med tanke på dem som färdas med båt från holmarna runtomkring. Det blev ändå inget köp.

Följande strategi var att annonsera i tidningarna efter företagare, som var villiga att starta upp en butik i byn. Det visade sig att det inte var så enkelt att hitta en lämplig köpman, trots allt. Det krävs både kapital och kunskaper för att driva affärsverksamhet.

Under en rundtur i Norrskata tillsammans med de företagare som svarat på annonsen dök emellertid nya idéer upp. Ett kort stycke från den gamla butiksfastigheten låg den byggnad, som sedan kom att bli den nya butiken, en gammal krog som stått tom en längre tid. Detta kunde vara platsen för en kombinerad butik och krog!

Dags att börja om igen. Diskussionerna med ägaren till denna fastighet var förknippade med en viss tveksamhet till idén från fastighetsägarens sida, men vid något förhandlingstillfälle måste uppenbarligen orden ha kommit i rätt ordning, eftersom det blev grönt ljus så småningom att hyra lokalen för detta ändamål. Det visade sig också att det fanns möjligheter att utveckla området till gästhamn med små övernattningsbodar i anslutning till den.

En kvinnlig företagare, försäljningschef inom livsmedelsbranschen, blev ny köpman i byn. Fastigheten renoverades. En del av huset inreddes till butik och den andra delen till café och krog med terrass. Den nya bybutiken kunde erbjuda, förutom varorna i det sedvanliga sortimentet, även nygräddat bröd och färdig mat. Öppethållningstiden är generöst tilltagen. Både krogen och butiken är sommartid öppen varje dag till klockan 22. Vintertid håller de öppet tre dagar i veckan.

Men det är inte slut än. Nästa "kris" bestod av att företagaren blev gravid. Situationen med en baby och ett äldre syskon hemma, blev svår att kombinera med jobbet i butiken. Denna "kris" löstes dock helt och hållet mellan den kvinnliga företagaren, som var tvungen att sluta, och den nya köpmannen, som kom i hennes ställe. De gjorde sinsemellan upp om överföringen av hyreskontraktet med mera. Den nya köpmannen fortsatte verksamheten i samma anda.

Det hann gå ett halvt år från den dag då bybutiken lades ner till den dag då nya företagare startade upp verksamheten igen, på nytt ställe med förnyad service. Den gamla butiksfastigheten står oanvänd.

Banken

En del människor lyckas hålla sig på avstånd från teknologins framfusiga omfattning. Dessa människor är vanligen de åldersstigna, som skriver sina brev för hand i stället för att mejla och som vill hålla sig med bankbok och hellre möter kassörskan i en bank i ett personligt möte, i stället för att hålla reda på koder och referensnummer i transaktioner som skall utföras vid automater som de inte behärskar.

I Norrskata är cirka 48 procent av befolkningen över 65 år. Det är begripligt att hotet om att bankservicen i byn skulle dras in väckte känslor och reaktioner. Banken ansåg att det var olönsamt att skicka personal till ön en gång i veckan och byborna fick beskedet att denna service upphör.

Byrådet sammankallade byborna till ett krismöte. Det här kunde de inte gå med på.

Banken höll dock fast vid sitt beslut. Förhandlingar med grannkommunens bank påbörjades. Byborna var beredda att flytta över sina tillgångar till dem om den banken öppnar ett kontor i Norrskata med liknande service som den "gamla" banken hade svarat för. Inte ens det faktum att den gamla banken nu riskerade att gå miste om alla kunder i Norrskata kunde ändra på beslutet om indragning av servicen.

Grannkommunens bank gick således Norrskataborna till mötes och öppnade ett kontor i byn. Därmed har Norrskataborna fortsättningsvis möjlighet att sköta bankärenden över disk i sin egen by i den gamla skolans utrymmen.

Ann-Sofie Långvik

Har du hört att butiken skall stänga? Svårt att få små mängder varor - Få vill starta andelslag

Fredagen den 26 november 2004

VÄSTRA NYLAND

Svartåborna har igen egen matbutik

Rusning då Siwa slog upp sina dörrar i går

Byrådets ordförande Bertel Sundman passade på att uppvakta butikschef Suvi Matinlassi med blommor.

– Söndagsöppet har vi börjat med på kundernas begäran och söndagen börjar nu vara den livligaste köpdagen, säger Jarmo Laine.

I den här landsändan och väster om Lojo har Siwa från tidigare butiker enbart i Fiskars och Karislojo, men finns marknad och möjlighet är man enligt Mäkelä intresserad av att öppna på nya orter.

AGNETA SJÖBLOM

Up

– Det är så ljuvligt att igen dan. Egentligen redan innan
... sade det att den ...

Den 26 november 2004 rapporterade Västra Nyland om att Svartå hade fått en matbutik igen.

I fyra år arbetade byrådet i Svartå för att få en livsmedelsbutik tillbaka till byn. Stormöten, studiebesök och politiska kontakter användes för att hitta en lösning. Visa av erfarenheterna har svartåborna ett råd framom andra till dem som är i samma situation: Ge inte upp hur mörkt det än ser ut!

De orden satte igång ett arbete som tog 4 år i Svartå, i Karis. Fyra långa år, under vilka matbutiken hann stänga, byborna funderade på att grunda andelslag, fastigheten blev uthyrd för annan verksamhet framför näsan på en intresserad kedja och så till slut dagen då en ny matbutik öppnade.

Två starka åldermän stod i spetsen för kampen, inte för att Svartå alltid haft en butik och det hörde till, utan för att de såg de behov som fanns i byn. Både nyinflyttade barnfamiljer och gamla svartåbor utan bilar behöver en butik på nära håll, slår byrådetets ordförande Bertel Sundman och viceordförande Gösta Wolin fast.

- Hösten 2000 märkte jag att det blev allt glesare på hyllorna i butiken, berättar Gösta Wolin. Men det var först när en tant som bodde nära butiken frågade om jag visste att den skulle stänga som det blev klart för mig. Jag frågade köpmansparet hur det var och de medgav att de kommer att stänga.

Bybutiken i Svartå hade hört till en stor butikskedja och centralaffären ville inte sälja så små varupartier som butiken behövde. Och för köpmannen blev det ännu mera jobb när varorna måste hämtas med egen bil från en partiaffär 30 kilometer bort.

Redan samma dag som Gösta Wolin fått bekräftat att butiken skulle stänga, pratade han med köpmän i de större matbutikerna i Karis. Det fanns ett visst intresse att ta över butiken i Svartå bland dem, men det rann ut i sanden.

Avståndet från Svartå till närmaste livsmedelsbutik var cirka 15 kilometer. Det går bussar men turerna är få och blir hela tiden färre. Både kommunen och privatpersoner har sålt tomter i området de senaste åren och inflyttningen är livlig.

Följande steg blev att byrådet ordnade ett stormöte som drog så mycket folk att salen inte räckte till. Butiksfrågan engagerade både unga och gamla. Ett förslag om att grunda ett andelslag för att ta över fastigheten kastades fram, men en snabbgallup bland de närvarande visade att det inte fanns tillräckligt många som var beredda att gå med i ett sådant.

- Det var nog lika bra för fastän jag var en av dem som räckte upp handen så tror inte jag att det skulle ha fungerat i längden, säger Gösta Wolin.

En av de stora affärskedjorna sade sig vara intresserad av Svartå, men inte av den fastighet som fanns, utan de ville i så fall ha en tomt och bygga en helt ny butik. En lämplig tomt hittades också, men i det skedet var kedjan inte beredd att satsa.

Så småningom hittade byrådet en förhandlingspart, Tradeka-kejdan, som var intresserad och hösten 2003 såg allt lovande ut – men ett par dagar innan förvaltningsrådet i Tradeka väntades fatta ett positivt beslut kom ett nytt bakslag. Butiksfastigheten hade hyrts ut till ett annat företag på bankens initiativ. Fastigheten var nyrenoverad och banken som gett lånet ville ha en hyresgäst för att säkra inkomster.

Efter det var byrådet tillbaka i ruta 1 igen. Utan fastighet hade Tradeka inte möjlighet att öppna butik som planerat. Men ganska snart visade det sig att den specialaffär som öppnat inte skulle bli långlivad och planeringen att öppna en matbutik kunde fortsätta.

I slutet av november 2004, lagom till julhandeln slog den nya livsmedelsbutiken upp dörrarna i den gamla butiksfastigheten .

Det känns lite som julafton, beskrev Gösta Wolin känslan när han intervjuades i lokaltidningen.

I dag har butiken öppet alla dagar i veckan och fem anställda, nästan alla svartåbor. Fem nya arbetsplatser betyder mycket på en liten ort poängterar Bertel Sundman.

Det viktigaste rådet är att inte ge upp, utan fortsätta att ta kontakt med allt från köpmän till riksdagsmän också i sån här fråga. Hur många timmar och telefonsamtal som gick åt för att få butiken tillbaka vet ingen, men åtskilligt var det.

- Det fanns gånger som jag tänkte att nu får det vara, säger Gösta Wolin om allt arbete och all tid som gick åt för att få butiken tillbaka. Men så ringde det någon och gav ett tips om någon vi kunde vända oss till och så fortsatte vi.

Nu när butiken går bättre än väntat kan byrådet ta i tu med andra utmaningar. En ny lekpark invigdes sommaren 2005, en gammal planskola som hört till Svartå slott skall inventeras sommaren 2006 och brukets gamla likvagn väntar på att restaureras. Idéerna tar inte slut i första taget.

Sanne Wikström

En omöjlig väg blir möjlig Småbåtsfarled som extra bonus

Vägen i Kirjais under arbete.

Det tog bara ett år att förverkliga vägprojektet i Kirjais. Byborna hittade entusiasmen och lyckades bevara den. Utöver detta räckte entusiasmen till ytterligare ett projekt: en småbåtsfarled. I båda satsningarna kunde entusiasmen ha dämpats av petiga myndigheter och direktiv. Med kunskap i ryggen, ett helhjärtat engagemang och ett gott förhandlingshumör höll de ångan uppe. Och lyckades.

Den nio kilometer långa vägen mellan Dalkarby och Österudden i Kirjais, Nagu, var i undermåligt skick. Speciellt mot slutet av sommaren var vägen varje år lika gropig och vägytan räfflad likt en tvättbräda. Dessutom blev bilarna dammiga och smutsiga.

”Så här kan vi inte ha det” hade byborna suckat i många år, fört fram både klagomål och önskemål till vägverket, men ingen förbättring var att vänta. Vägverket hänvisade till de normer som fastställts för allmänna vägar och den här vägen fyllde inte kriterierna för att ytbeläggas. För lite trafik. Men vägen blev inte bättre för det och det blev slutligen för mycket för Kirjaisborna, som ställde sig själva frågan: finns det något annat sätt än att tävla i vem som har klagat mest och till den högsta myndigheten?

Ur denna frågeställning föddes idén att samordna resurserna genom privata insatser och kommunala medel och hoppas att återstoden av summan, det vill säga hälften, kunde fås från statligt håll och att vägen skulle åtgärdas. Det här blev startskottet för den nya vägen.

De skred till verket och planerade vidare. Vägverket kontaktades, förslaget presenterades: Halva summan står byborna, sommargästerna och kommunen för, grejar ni resten? Detta kunde vägmästaren inte säga nej till. Följande steg var att kontakta Nagu kommun, som också ställde sig positiv till förslaget.

Idén om att samordna resurserna föddes i juli 1997 och vägen hade ny yta redan inför sommaren därpå följande år. Men projektet möttes av några hinder på färden.

Peninginsamlingar får inte enligt lag göras hur som helst. Det kräver tillstånd. För det behövs en juridisk person. Att bilda en förening med syfte samla in pengar för en statlig väg var inte förenligt med föreningslagen. Vägentusiasterna blev tvungna att formulera ett bredare syfte för den juridiska personen, som skulle svara för penninginsamlingen. Syftet blev ”för att främja kommunikationerna, miljön, kulturen och näringslivet” och så grundade byaföreningen Kirjais- och Sommaröbygdens utveckling r.f.

Länsstyrelsen godkände insamlingens syfte och beviljade behövliga tillstånd. Länsmannen vägrade till en början att godkänna insamlingen. Det krävdes mycket förklaringar för att få honom övertygad och slutligen lyckades de få hans godkännande. Möjligen kan situationen ha underlättats av det faktum, att en av entusiasterna, Mårten Johansson, som har sommarstuga i Kirjais, arbetade vid inrikesministeriet vid den tiden och kunde använda sig av de rätta formuleringarna? Vägprojektet engagerade han sig dock i helt och hållet som privatperson.

Insamlingslistor sattes ut i bybutiken. Mårten Johansson och Folke Ahlbäck, som bägge engagerade sig i projektet, skrev sina namn först på listan och angav ett belopp som var något högre än det rekommenderade priset för att entusiasmera de andra att göra likadant. Önskvärt var att de fast bosatta skulle bidra med 2250 mark och sommargästerna med 750 mark.

Hela vägprojektet var budgeterat till 1 miljon mark. Målsättningen var att byborna och sommargästerna skulle bidra med 25 procent, kommunen med 25 procent och vägverket med 50 procent av den totala summan. Cirka 200 personer deltog i insamlingen som gav närmare 200 000 mark. Även några skärgårdsbor som inte har bil deltog. De ville vara med, eftersom de upplevde projektet som lika viktigt som då vägen kom till byn år 1968.

Ytbeläggningen år 1998 blev sedan lite billigare än beräknat och slutsumman landade på 600 000 mark.

Varför lyckades de? Vilka var drivkrafterna?

Problemet med den dåliga vägen upplevdes som angeläget. Att åtgärda vägen gagnade alla. Därför var uppslutningen och engagemanget stort. Därtill upplevdes prisrekommendationerna som realistiska i förhållande till nyttan.

Under hela projektet hölls alla informerade om hur projektet framskred. Kommunikationerna mellan alla som deltog i finansieringen och kommunens beslutfattare var god.

- Den mest intensiva tiden att sälja projektet var under sommaren, när alla upplevde de olägenheter som den dåliga vägen förde med sig och kände av smällarna. Kampanjgruppen använde sig aktivt av lokala media, främst Åbo Underrättelser och Radio Åboland, berättar Mårten Johansson.

Entusiasmens låga hann inte slockna under projektets gång eftersom allt skedde så snabbt när de väl kommit igång. Det är viktigt att man ser resultat inom en rimlig tid.

Den goda sammanhållningen var också en faktor som bidrog till att projektet bar frukt. Där var ingen andlig indelning i bybor och sommargäster, utan alla jobbade för samma sak och var med. Detta kan kort beskrivas som "Kirjais-andan"

Kunde något ha gjorts annorlunda?

Ytbeläggningen på vägen höll bara i sju år. Ytan blev för tunn och beläggningen som då användes, ett enklare oljegrus, var inte starkt nog. Därtill

belastade vägverket själv Kirjaisvägen över bristningsgränsen en vår när det transporterade krossten från ett vägbygge från byn till Österudden. Dessa missar får dock helt skrivas på vägverket, som insåg sitt ansvar och lade ny beläggning på vägen sommaren 2005.

- Kirjaisborna har nu en bra väg. Men de hade aldrig fått en sådan yta om de inte själva hade tagit initiativet och gått med i finansieringen, säger Johansson.

”Big Bang 2000”

Vi håller oss kvar vid tiden strax efter 1998. Det blev pengar över från vägprojektet, cirka 50 000 mark. En aktiv förening fanns i och med Kirjais- och Sommaröbygdens utveckling r.f. Kunde pengarna användas till ett förnuftigt ändamål, eller skulle de betalas tillbaka till byborna och sommarvärdarna?

Byborna fick komma med förslag på vad pengarna kunde användas till. Efter många goda förslag presenterades ett som väckte ivern och entusiasmen åter; att spränga bort Norrundsgrynnan i farleden mellan Kirjais och Sommarö. Grynnan har varit orsak till flertalet propellerskador varje år. Det förde tankarna vidare till att bygga en småbåtsfarled mellan Kirjais och Nagu kyrkbacken.

Projektet med att spränga grynnan, ”Big Bang”, skedde år 2000 och farleden byggdes färdig under 2001.

Föreningen lämnade en anhållan till kommunen på 30 000 mark. Den här gången var det inte så enkelt att få kommunen och de förtroendevalda entusiasmerade. Det rådde en viss avundsjuke som motiverades med att Kirjais redan hade fått så mycket kommunala bidrag för sina projekt. Kommunfullmäktige bantade ner summan med hälften och Nagu kommun beviljade 15 000 mark för projektet.

Anskaffningen av statlig finansiering visade sig också vara förknippad med en del bekymmer, bland annat i form av krånglig byråkrati. Det hade varit relativt enkelt att genomföra projektet inom ramen för Leader, eftersom det var ett litet projekt (160 000 mark), men eftersom man befann sig mitt emellan två Leader-perioder var den möjligheten inte tillgänglig. Därför ansöktes medlen från mål 2-programmet, som är delfinansierat av EU:s strukturfonder.

Då gällde det att åter en gång kunna formulera sig så att projektet kunde klassificeras inom ramen för gällande finansieringslagstiftning och mål 2-programmet (Arbetskraftsministeriets investeringsbidrag).

- Den högsta tröskeln var att kunna mäta de direkta och indirekta sysselsättningseffekterna av investeringen. Det handlade om att klassa projektet inom en lämplig näringsgren, "hotell, restaurang, turism", och mäta hur mycket en ny farled kunde öka omsättningen på Kirjais handel och bränsleförsäljningen, Café Bystrands omsättning och grönsaksförsäljningen i byn, berättar Mårten Johansson.

Trots det extra arbete som mätningarna innebar, fick byn sin belöning. Projektet fyllde med god marginal normerna för arbetsministeriets investeringsbidrag och beviljades understöd från mål 2-programmet.

Inför själva sprängningsarbetet krävdes mark- och vattenägarnas tillstånd. Det gick relativt smärtfritt, eftersom alla var för projektet. Men det krävdes en hel del diskussioner och avtal med alla vattenägare längs farleden. Fiskelagen var tvungna att hålla extra möte för dumpningstillståndet för muddringsmassorna och frågan var förknippad med en viss oro – skulle man hinna få alla medgivanden inom utsatt tid?

Inför muddringen av farleden stod de plötsligt öga mot öga med två myndigheter som gav motstridiga direktiv. I Kirjais-föreningens anhållan om muddringstillstånd till miljöcentralen hade behovet uppskattats till 2000 kubikmeter. Tillståndet beviljades, men då gällde det bara för dessa 2000 kubikmeter, som inte fick överskridas

Enligt sjöfartsstyrelsens direktiv om bredd och djup var 2000 kubikmeter för trångt tilltaget. Det borde ha varit mera. Miljöcentralen höll dock orubbligt fast vid sin ståndpunkt.

- Föreningen blev härvid tvungen att kompromissa några meter på bredden. Arbetsdjupet blev två meter för att garantera ett djup på en och en halv meter på farleden, förklarar Johansson.

Kirjais- och Sommaröbygdens utveckling r.f tryckte upp egna reklamfinansierade sjökort. Eftersom sjöfartsstyrelsen inte tar ansvar för privata farleder, som i detta fall, måste en varningstext tryckas på sjökortet: "Får ej användas för navigation".

Trots en del osmidigheter som förekom i kontakterna med myndigheter var de också till stor nytta. Kirjaisborna fick många goda råd av Sjöfartsverket när det gällde byggandet av farleden. Arbetskraftsbyrån gav också handledning för att klara av alla blanketter. Att fylla i blanketterna och mäta samhällseffekter och trafik var en stor utmaning för föreningens aktivister. Men de gav inte upp utan drevs framåt av en stor portion målmedvetenhet.

Både vägen och småbåtsfarleden firades med invigningsfestligheter.

"Drömmen om vägen"

(B.Fenors färskas jubileumsvisa 16.7.1998)

*"Ifrån Dalkarby
gick en flicka ner mot österby.
Hennes väg var svår,
hon fick kramp i vad och lår.
Ut ur hennes barm
kom den harm, som födde drömmen,
drömmen om vägen
med yta av asfalt så varm.*

*Uppå Ebbas dag
uti många glada vänners lag,
tändes då ett hopp,
att få en yta utav SOP (Soratien pinnoite).
För vårt nya mål
drack vi då en skål för drömmen,
drömmen om vägen
och länsman, som fick vad han tål.*

*Har ni sett på fan,
det är asfalt ända ifrån stan.
Groparna är weg,
man kan köra som ett streck.
Inga smällar hörs
och vi törs nu fira drömmen,
drömmen om vägen,
som gjort stora hål i vår börs!*

*Katos perkele!
Meill'on aivan uusi tie he, hee.
Kuopat saatiin pois
kiitos Javanainen & boys!
Nu vi dricka vill
alla till, som drömt om vägen,
vägen till Kirjais
för nu har vi fått det vi vill!"*

Text av Christer Norrman,
Lasse Federlej och Gunilla Bergman

Sången framfördes vid festligheterna som ordnades till den nya vägens ära 16.7 1998. Den numera bortgångna Ebba, var en av de äldsta invånarna i byn på den tiden och när hennes födelsedag ("Ebbas dag") firades den 10.7 1997, var i stort sett alla bybor närvarande och där uppstod tanken på att samordna resurserna. Ebbas dag utgjorde således det första inofficiella stormötet i kampen om vägen, eller ska vi säga: drömmen om vägen – en dröm som blev sann.

Ann-Sofie Långvik